

Læreplan for Samfundsfag

*****

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i samfundsfag

(Jf. § 18 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne opnår færdigheder i at anvende grundlæggende historiske, kulturgeografiske og andre samfundsfaglige beskrivelsesmetoder og forklaringsmodeller. Eleverne skal tilegne sig viden om levevilkår, tankesæt og samfundsformer lokalt, nationalt og globalt i fortid og nutid. Eleverne skal udvikle forståelse af sammenhængen mellem menneskers levevilkår og de naturgivne og menneskeskabte forhold og af, hvilken betydning ændringer har for levevilkårene og samfundslivet.

Stk. 2. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne opnår erkendelse af deres eget kulturelle og samfundsmæssige tilhørsforhold. Undervisningen skal tillige medvirke til, at eleverne udvikler deres kritiske sans og bliver i stand til selvstændigt at analysere, vurdere og tage stilling til politiske, økonomiske og ideologiske udsagn og problemstillinger lokalt, nationalt og globalt. Eleverne skal udvikle bevidsthed om de muligheder, faget rummer, og undervisningen skal gøre dem i stand til at tage medansvar for egen læring.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler interesse for politiske og samfundsmæssige spørgsmål og problematikker, og at de erkender, at der ligger historiske forudsætninger og forskellige værdisyn bag egne og andres holdninger og handlinger.

Stk. 4. Undervisningen skal give eleverne indsigt i andre kulturer og samfundsformer. Eleverne skal erhverve sig kendskab til nogle af de faktorer, der danner baggrund for det nutidige samfunds problemer og konflikter og til, hvordan de søges løst. Eleverne skal opnå indsigt i, hvorledes det enkelte menneske alene og i samarbejde med andre kan øve indflydelse på beslutninger i et demokratisk samfund.

Bemærkninger til formålet

Stk. 1 omhandler den konkrete viden og de færdigheder, som den enkelte skal opnå gennem skoleforløbet – det rent faglige aspekt.

Stk. 2 omhandler elevens personlige anvendelse af viden og færdigheder til personlig vækst og styrkelse af identitet og integritet - det intrapersonelle aspekt.

Stk. 3 omhandler elevens anvendelse af viden og færdigheder i samarbejde med andre til at skabe sig indsigt i og forståelse for andre mennesker - det interpersonelle aspekt.

Stk. 4 omhandler elevens anvendelse af viden og færdigheder både i det lokale og internationale samfund til styrkelse af demokratiet og den interkulturelle tolerance - det overordnede samfundsmæssige og kulturelle aspekt.

På ældstetrinnet fokuseres der med udgangspunkt i det grønlandske samfunds på elevernes fremtid som borgere i dette samfund set fra lokalt og globalt synspunkt. Eleverne skal opøves i at vurdere informationer, tage selvstændigt stilling til disse og argumentere for egne holdninger samtidig med at de udviser respekt for andres.

Fagets placering

Samfundsfag indgår som et obligatorisk fag på alle 10 årgange. Faget omfatter viden og færdigheder fra de traditionelle skolefag geografi (kulturgeografi), historie og samtidsorientering/samfundsfag.

Fagets område er menneskelig virksomhed og fællesskab i tid og rum i videste forstand og samler derfor den kulturelle og samfundsmæssige dimension i skolens øvrige fag og fagområder.

Særlige berøringsflader har faget til faget religion og filosofi og fagområdet personlig udvikling samt kulturdelen af sprogfagene. Endvidere er der en tæt forbindelse til disciplinerne teknologi og naturgeografi under naturfag.

Det vil derfor være formålstjenligt, at de relevante dele af undervisningen tilrettelægges tværfagligt eller tæt koordineret med disse fag, både med henblik på helhedsforståelsen, og for at hvert fag og fagområde sikrer og fastholder sin egen synsvinkel.

Læringssyn og arbejdsmetoder

Et vigtigt sigte med samfundsfag er at bidrage til at forme og udvikle en positiv selvopfattelse hos eleverne og skabe en tryk forankring i egen kultur og eget samfund, således at de kan møde mennesker fra andre kulturer og samfund og gå fremtiden i møde med åbenhed og tillid til sig selv.

Samfundsfag er ikke blot et vidensfag, men i høj grad også et fag, hvor vigtige færdigheder som indsamling og bearbejdning af informationer, kritisk vurdering, selvstændig stillingtagen og efterfølgende aktiv medvirken i meningsdannelse og beslutningsprocesser i samfundet øves.

Kendskab til tidligere tider knytter mennesker sammen over tid og er et vigtigt redskab for forståelsen af nutiden og i udviklingen af forestillinger om og ønsker til fremtidens samfund. Samtidig er kendskab til andre nutidige kulturer og samfund en vej til en øget forståelse af forskelle og ligheder og mangfoldigheden i menneskelige fællesskaber og dermed et redskab til selvforståelse og en baggrund for refleksioner over fremtiden.

Arbejdsformerne i samfundsfag lægger op til en gradvis udvikling af en høj grad af selvstændighed hos eleverne med henblik på at opbygge en egentlig handlingskompetence i samfundsmæssige og kulturelle spørgsmål. Eleverne opøver til stadighed deres evne til at indsamle, ordne, analysere og tolke informationer, drage deres egne konklusioner på baggrund heraf og omsætte deres stillingtagen til konkret handling.

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur.

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Kategori 1 – 5		Kategori 1 – 5	
I denne spalte anføres de obligatoriske læringsmål for faget delt op i 5 kategorier: • Samfundsfag i anvendelse • Kultur og samfund før og nu • Politisk organisation, lov og ret • Økonomi, erhverv og teknologi • Verden omkring.	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende.

Læringsmålene

Læringsmålene står anført i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinmål samt fagmål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder. Læringsmålene er således ligesom trinmål og fagmål fastsat af landsstyret og angiver obligatoriske, nationale standarder for undervisningens indhold.

Læringsmålene skal danne udgangspunkt for udvælgelsen af indholdet i undervisningen, og dermed også for evalueringen af elevernes udbytte heraf.

Læringsmålene er alle angivet som endemål for det pågældende trin og er formuleret som afslutninger af den indledende sætning: ”Ved afslutningen af ældstetrinnet forventes det, at eleverne... ”.

Læringsmålene for alle tre trin er inddelt i 5 kategorier:

- Samfundsfag i anvendelse
- Kultur og samfund før og nu
- Politisk organisation, lov og ret
- Økonomi, erhverv og teknologi
- Verden omkring

Kategoriene udgør ikke skarpt adskilte delområder, men skal forstås som forskellige synsvinkler på og aspekter af det samlede faglige indhold. Kategoriernes rækkefølge er således ikke en angivelse af en faglig prioritering eller en rækkefølge som stoffet skal præsenteres i; der skal fortløbende undervises i relevante læringsmål fra flere kategorier i helhedsorienterede undervisningsforløb.

Rækkefølgen af læringsmålene inden for hver kategori er heller ikke udtryk for en faglig prioritering eller progression. Det er her op til læreren at vælge den vægtning og den rækkefølge, som forekommer mest hensigtsmæssig ud fra en vurdering af elevgruppens behov og interesser på det pågældende tidspunkt.

Samfundsfag i anvendelse

Under denne kategori samles de læringsmål, der drejer sig om elevernes færdigheder i at arbejde konkret med spørgsmål og problemstillinger vedrørende kultur og samfund. Eleverne skal lære at kunne se og efterhånden også selvstændigt afgrænse og formulere samfundsfaglige spørgsmål og problemstillinger, at indsamle, tolke, vurdere, analysere og fremlægge informationer og at deltage aktivt i samfundsdebatten og meningsdannelsen. Læringsmålene i denne kategori drejer sig således om de grundlæggende arbejdsformer, som skal inddrages i arbejdet med alle de øvrige læringsmål.

Kultur og samfund før og nu

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der drejer sig om variation og udvikling i levevilkår, kulturer og samfundsformer i tid og rum ud fra et helhedssyn. Kategorien omfatter således også læringsmål, der indbefatter forhold, som berøres i de følgende kategorier.

Politisk organisation, lov og ret

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der mere specifikt drejer sig om politisk organisation og samfunds- og statsdannelse til forskellige tider forskellige steder i verden.

Økonomi, erhverv og teknologi

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der mere specifikt drejer sig om økonomiske systemer og erhvervsstrukturer og de teknologiske forudsætninger herfor. Desuden er inddraget læringsmål, der drejer sig specielt om kommunikationssystemer – herunder nutidens medie- og informationsteknologi.

Verden omkring

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der omhandler orientering i omverdenen og kendskabet til samfundenes udbredelse i på jorden. Arbejdet med læringsmål i denne kategori bør i nødvendigt omfang koordineres med arbejdet med naturgeografiske læringsmål under naturfag.

Forslag til undervisningen

Forslag til undervisningen beskriver forskellige undervisningsmetoder og -aktiviteter og i enkelte tilfælde også egentlige afsluttede undervisningsforløb, som kan anvendes i arbejdet med at nå læringsmålene.

Der er ikke i alle tilfælde et én til én forhold mellem læringsmål og undervisningsforslag. Til nogle af læringsmålene er således anført flere forslag, mens andre undervisningsforslag dækker flere læringsmål. I de tilfælde, hvor et undervisningsforslag inddrager læringsmål fra andre kategorier, er de pågældende læringsmål anført i kursiv under det aktuelle læringsmål med en henvisning til, hvilken kategori de er hentet fra.

Forslagene til undervisningen er ikke udtømmende, men skal forstås som vejledende eksempler på og ideer til, hvordan undervisningen kan tilrettelægges.

Undervisningen skal opøve elevernes evne til at tage del i den samfundsmæssige debat samt i at stille krav til deres egen deltagelse i samfundet under behørig respekt for andres synspunkter.

Eleverne skal lære at bedømme oplysninger ud fra forskellige kriterier som relevans, troværdighed osv. Dette kan opøves i en indbyrdes diskussion mellem eleverne, således at de i fællesskab lære at tage ansvar for vurderinger af informationer – både i og uden for skolen.

Internetinformationer betyder, at eleverne også kan hente viden uden for skolen, hvilket læren skal være opmærksom på ved planlægningen af undervisningen.

Undervisningen bør varieres, men – foruden den faktuelle viden – lægger emnerne i faget op til meget klassesdiskussion og –debat. Fx kan ”cafe-modellen” inddrages, hvilket giver mulighed for, at alle elever kan deltage. Endvidere kan undervisningen organiseres som ”forhandlingsøvelser”, hvor eleverne opøves i at forhandle sig frem til et resultat, der indeholder flere kompromiser.

Som nævnt ovenfor angiver læringsmålene, hvilken viden og hvilke færdigheder eleverne forventes at have tilegnet sig efter afslutningen af hvert trin. Forslagene til undervisningen er kun i begrænset omfang differentieret i forhold til de enkelte alderstrin inden for det pågældende trin. Det er således op til skolen og den enkelte lærer at formulere delmål for undervisningen inden for det enkelte trin, og tilpasse undervisningsforløbene i forhold til elevernes alder og forudsætninger i øvrigt. Det skal understreges at forslagene udelukkende er vejledende, og det er således helt op til den enkelte lærer ud fra egne erfaringer og vurderinger at udvælge i, tilpasse og supplere de anførte arbejdsformer eller at erstatte dem med helt andre.

Forslag til evalueringen

Også for evalueringsforslagenes vedkommende gælder det, at der kan være et eller flere forslag til et læringsmål og et forslag, der dækker flere læringsmål.

Evalueringsforslagene kan have generel karakter eller være mere direkte rettet mod det/de anførte forslag til undervisningen. Der dog i alle tilfælde en direkte forbindelse med læringsmålene.

Forslagene til evalueringen skal på linie med forslagene til undervisningen betragtes som vejledende eksempler og ideer.

En del af evalueringsforslagene består i en simpel opregning af, hvad læreren skal være opmærksom på, mens andre i højere grad inddrager elevernes respons gennem en aktivitet eller svar på spørgsmål o.l.

Forslag til undervisningsmaterialer

De anførte forslag til undervisningsmaterialer er både til brug for læreren selv og til brug for eleverne.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Appendiks

Efter læreplanen følger følgende appendiks:

C1: Litteratur vedrørende Grønlands historie.

Læringsmålene for samfundsfag på alle 3 trin

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Samfundsfag i anvendelse		
• er opmærksomme på og stiller spørgsmål til samfundsmæssige og kulturelle forhold • kan gøre sig overvejelser om levevilkår og dagligdag i forskellige kulturer og samfund til forskellige tider ved at arbejde med genstande, billeder, kortere trykte tekster, elektroniske medier mv. • er opmærksomme på, at der er forskelle mellem fiktive og ikke fiktive fremstillinger • kan udtrykke deres oplevelse af og viden om kulturer og samfund gennem mundtlig fremlæggelse og kreativt udtryk, så som illustrationer, collager, modeller, rollespil mv. • kan udtrykke deres oplevelse af hændelser og begivenheder fra dagligdagen og fra verden omkring os • kan diskutere, foreslå og afprøve løsninger på forskellige problemer i klasse- og skolefællesskabet	• kan indkredse og afgrænse spørgsmål og problemstillinger vedrørende kultur- og samfundsforhold • kan opsøge og indsamle informationer i forskellige kilder, der belyser et spørgsmål eller en problemstilling • kan gøre sig overvejelser om forskellige kilders troværdighed og gyldighed • kan overveje og diskutere forskellige forklaringer og synsvinkler på enkle spørgsmål og problemstillinger • kan ordne og fremlægge indhentede informationer med inddragelse af forskellige medier og kreativt udtryk • i fællesskab kan undersøge og tage stilling til aktuelle lokale og nationale problemstillinger og lægge og gennemføre en plan med henblik på at give deres bidrag til diskussionen om problemernes løsning	• selvstændigt kan udvælge, afgrænse og formulere spørgsmål og generelle og konkrete problemstillinger vedrørende kultur- og samfundsforhold • selvstændigt kan udvælge, indsamle og ordne data, der belyser forskellige synsvinkler på et spørgsmål eller en problemstilling, i primære og sekundære kilder • kan vurdere og sammenligne forskellige primære og sekundære kilders troværdighed og gyldighed i forhold til et spørgsmål eller en problemstilling • kan analysere indsamlede data og formulere og diskutere forskellige tolknings- og forklaringsmuligheder i forbindelse med et spørgsmål eller en problemstilling • kan fremlægge resultaterne af deres arbejde med et spørgsmål eller en problemstilling og argumentere for deres tolkninger og forklaringer med inddragelse af forskellige medier • i fællesskab kan gennemføre en undersøgelse af og tage stilling til aktuelle nationale og globale problemstillinger og lægge og gennemføre en plan med henblik på at give deres bidrag til diskussionen om problemernes løsning

Ved afslutningen af <i>ungstetrinet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtetrinet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinet</i> forventes det, at eleverne
Kultur og samfund før og nu		
• er opmærksomme på, hvordan samfundets medlemmer er afhængige af hinanden og bidrager til at opfylde fælles behov • er opmærksomme på kulturel variation inden for lokalsamfundet og i Grønland • har kendskab til børns levevilkår og dagligdag i andre lande • har arbejdet med deres eget stamtræ • har kendskab til sider af levevilkårene i lokalsamfundet i gamle dage f.eks. gennem ældre menneskers fortælling • kender til eget lokalsamfunds historie, bl.a. gennem kendskab til lokale fortidsminder • har overvejet, hvad grønlandske sagn og myter kan fortælle om livet i gamle dage • har beskæftiget sig med dagligdag og levevilkår i gamle dage i andre lande	• har kendskab til andre nutidige kulturers bidrag til og påvirkning af grønlandsk kultur • har kendskab til, hvad samfund gør for at bevare og udvikle deres kultur • er bevidste om, hvordan samfundets private og offentlige institutioner, organisationer og virksomheder bidrager til opfyldelse af den enkeltes og fællesskabets behov • kan sammenligne dagligdag, levevilkår og samfundsforhold forskellige steder i verden, herunder i andre inuitsamfund og blandt andre oprindelige befolkninger • kan arbejde med tidslinier og skabe sig overblik over kronologien i historiske udviklingsforløb • kender hovedtrækkene i Grønlands befolkningshistorie fra de tidligste kulturer til thulekulturen og nordboerne • kender betydningen af den tidlige kontakttid, hvalfangertiden, for kultur og samfund • kender hovedtrækkene i grønlandsk koloniseringshistorie fra 1721 og betydningen af koloniseringen for kultur og samfund • har kendskab til samfund, kultur og levevilkår i de samfund, som Grønland har haft kontakt med fra vikingetiden frem til i dag • har kendskab til udviklingen af nogle forskellige fortidige kulturer og samfundstyper forskellige steder i verden, så som højkulturer i Middelhavsområdet, Asien, Afrika eller Syd- og Mellemamerika	• kan analysere og vurdere forskellige opfattelser af grønlandsk identitet og kultur • har forståelse af det grønlandske samfunds og den grønlandske kulturs stilling i det internationale samfund • er bevidste om, hvordan forskellige samfund bevarer og viderefører deres kultur og tilpasser sig ændringer • har indblik i, hvordan kunstnerisk udtryk afspejler kultur • har indblik i, hvordan forskellige samfund dækker den enkeltes og fællesskabets behov • har forståelse af samfundsmæssige begivenheder som dele af udviklingsforløb i tid og rum • har kendskab til kultur- og samfundsudviklingen i Grønland og i Danmark i perioden fra 1850 til i dag

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Politisk organisation, lov og ret		
• kender deres rettigheder og pligter i skolen og i lokalsamfundet • kender til lokale samfundsinstitutioner, skolebestyrelse, bygdebestyrelse, kommunalbestyrelse og foreninger, og kender til elevrådet og dets opgaver og beføjelser • er opmærksomme på Grønland som en politisk enhed	• kender til kommunalbestyrelsernes, landsstyrets og landstingets beføjelser og opgaver • har forståelse af Grønlands juridiske stilling som en del af rigsfællesskabet • har kendskab til internationalt samarbejde om børns levevilkår og rettigheder • har viden om familiens funktion som samfundsinstitution • har kendskab til familie- og samfundsstrukturer i de oprindelige inuitsamfund • kan undersøge og sammenligne forskellige samfundssystemer før og nu • har kendskab til vigtige begivenheder i de europæiske opdagelsesrejser og den europæiske kolonisering af andre verdensdele, herunder koloniseringen af det øvrige Nordamerika	• har kendskab til lovgrundlaget for hjemmestyret, herunder hjemmestyrets kompetence i forhold til retsvæsen og udenrigspolitik • har forståelse af, hvorledes det grønlandske parlamentariske demokrati fungerer og har kendskab til politiske partier og interesseorganisationer og deres betydning for meningsdannelse og beslutningstagning i Grønland • har kendskab til Grønlands rolle i internationalt samarbejde, herunder i ICC, i Nordisk Råd og i FN • har kendskab til internationalt samarbejde på regeringsplan, herunder FN, Nato, EU, Europarådet og Nordisk Råd • har kendskab til internationale, statsligt uafhængige, interesseorganisationer omkring menneskerettigheder, miljø mv. • kender hovedtrækkene i udviklingen af den politiske organisering fra forstanderskaberne frem til Hjemmestyret • kender til de vigtigste verdenshistoriske begivenheder fra begyndelsen af 1900-tallet til i dag, herunder krige og internationale politiske konflikter • kender hovedtrækkene i udviklingen af forskellige politiske og økonomiske organisationsformer og ideologier på verdensplan og centrale historiske begivenheder i denne udvikling

Ved afslutningen af <i>ungstetrinet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinet</i> forventes det, at eleverne
Økonomi, erhverv og teknologi		
• har kendskab til forskellige erhverv og funktioner i lokalsamfundet og i Grønland • er opmærksomme på teknologiens og mediernes betydning i deres hverdag • er opmærksomme på, at samfund lokalt, nationalt og globalt er materielt og økonomisk afhængige af hinanden • har kendskab til forskelle mellem erhvervsformer og teknologi før og nu	• har kendskab til produktion og erhverv og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger herfor i Grønland • har indblik i den økonomiske betydning af nutidens teknologi, herunder transport- og kommunikationssystemer • har indblik i massemediernes indflydelse på menneskers hverdag, og hvordan mennesker har indflydelse på massemediernes • har kendskab til erhvervs- og teknologiudviklingen i Grønland fra kolonitiden til i dag • har kendskab til sammenhængen mellem erhvervs- og produktionsformer og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger herfor forskellige steder i verden til forskellige tider	• har indblik i vigtige faktorer i Grønlands økonomi, herunder Grønlands eksport og landets vigtigste handelspartnere • har indblik i teknologiudviklingens indvirkning på politiske, sociale og økonomiske strukturer • har kendskab til forskellige nutidige økonomiske systemer og verdensøkonomien, herunder fordelingen mellem rige og fattige lande • har kendskab til vigtige stadier i udviklingen af produktions- og erhvervsformer på verdensplan fra de tidligste samfund til i dag
Verden omkring		
• kan orientere sig i lokalsamfundet og de nærmeste omgivelser • kan udarbejde simple kortskitser over skolen og lokalsamfundet, • kan vise deres egen bygd/bys og kommunes beliggenhed på Grønlandskortet og Grønlands beliggenhed på verdenskortet/globussen • er opmærksomme på, at der er forskelle mellem menneskeskabte og naturgivne miljøer i lokalområdet	• kender og kan bruge forskellige typer grønlandskort og verdenskort • kender placeringen af de grønlandske kommuner og deres byer og største bygder • kan orientere sig på verdenskortet og kender verdensdelene, verdenshavene, de største bjergformationer og flodsystemer og de største regioners og landes placering • har forståelse af sammenhængen mellem bosætningsmønstre og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger i Grønland og i forskellige samfundstyper andre steder i verden • har forståelse af, hvordan samfund påvirkes af og selv påvirker deres miljø	• kender og kan orientere sig med sikkerhed på verdenskortet • har forståelse af økonomi- og erhvervsudviklingens indflydelse på bosætningen i det. 20.-21 årh. i Grønland • har kendskab til udviklingen i bosætningsmønstre og forudsætninger herfor i forskellige typer samfund forskellige steder i verden i det 20. – 21. århundrede, herunder fremkomsten af de store bysamfund • har indblik i, hvordan forskellige erhvervs- og produktionsformer, kulturer og livsformer påvirker naturmiljøet forskelligt både nationalt og globalt

Læreplan for Samfundsfag

*****

*B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer*

Samfundsfag i anvendelse	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
• selvstændigt kan udvælge, afgrænse og formulere spørgsmål og generelle og konkrete problemstillinger vedrørende kultur- og samfundsforhold • selvstændigt kan udvælge, indsamle og ordne data, der belyser forskellige synsvinkler på et spørgsmål eller en problemstilling, i primære og sekundære kilder • kan vurdere og sammenligne forskellige primære og sekundære kilders troværdighed og gyldighed i forhold til et spørgsmål eller en problemstilling	Det vil være naturligt at arbejde med de følgende tre læringsmål under ét. Ud fra daglig nyhedsformidling som fx fjernsyn, aviser og ugeblade kan eleverne opstille relevante spørgsmål til det præsenterede materiale samt lære at se begrænsningerne i dette. Eleverne kan diskutere det relevante i materialeudvælgelsen og opstille alternativer til denne udvælgelse. Samtidig kan eleverne opnå øvelse i at vurdere materialernes kvalitet, relevans og troværdighed. • I samarbejde med eleverne vælges flere dagsaktuelle emner fra aviserne og fjernsyn. Lad eleverne i grupper arbejde med hvert sit emne ud fra følgende: - Hvad er problemet? - Hvad er oplysningerne bygget på? - Hvilke interesser er der i den pågældende sag? - Hvordan kunne man få flere oplysninger i den enkelte sag? - Hvem har oplevet den beskrevne begivenhed? - Hvem udtaler sig i artiklen/udsendelsen? - Hvordan er personerne/personen citeret -direkte eller indirekte? - Er udtalelsen taget fra en større sammenhæng, eller er det et løsrevet citat? - Hvad vil personen opnå? - Er der grunde til, at artiklen/udsendelsen måske ikke ønsker at udtrykke præcist, hvad personen virkelig mener? - Er artiklen/udsendelsen troværdig/utroværdig? - Er artiklen/udsendelsen tendentiøs? (dvs. er der et særligt formål eller hensyn med at bringe netop denne oplysning. En nyhed kan sagtens være troværdig og tendentiøs på samme tid). Gruppens argumenter og overvejelser skrives ned – evt. i logbog. • Klassedebat. Gruppen redegør kort for indholdet i emnet og argumenterer for resultatet af deres arbejde. Det er oplagt at samarbejde tværfagligt med sprogfagene.
• kan analysere indsamlede data og formulere og diskutere forskellige tolknings- og forklaringsmuligheder i forbindelse med et spørgsmål eller en problemstilling • kan fremlægge resultaterne af deres arbejde med et spørgsmål eller en problemstilling og argumentere for deres tolkninger og forklaringer med inddragelse af forskellige medier	• Eleverne deles i rene pige- og drengegrupper á 4-6. Grupperne arbejder med nedenstående spørgsmål. Ud fra undren/interesse ved arbejdet med spørgsmålene, formulerer grupperne selvvalgt spørgsmål/problemstilling, som fremlægges for den øvrige klasse. Valget af udtryksform ved fremlæggelse skal understøtte spørgsmålet/problemstillingen, fx power point, planche, ”tv-avis”, lydmontage, pressefoto. • Som et tværfagligt emne med matematik opstilles ud fra materiale fra Grønlands Statistik flg. arbejdsopgaver: - Forskelle på kvinders og mænds uddannelsesniveau. - Lad eleverne finde tal for fx: - Kønsfordelingen i forskellige aldersgrupper. - Antal faglærte/ufaglærte mænd/kvinder. - Hvor mange kvinder og mænd, der har en videregående uddannelse? - Hvor mange mandlige og kvindelige ledere, der er? - Mangler der nogle oplysninger? - Ud fra tallene diskuteres, hvilke årsager der kan være til fordelingen mellem mænds og kvinders uddannelsesniveau.

Samfundsfag i anvendelse	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
- I plenum fremlægges gruppernes argumenter, og grupperne modtager feedback på, hvorvidt læringsmålene er opnået: -udvælgelse og afgrænsning af stof -belyse stoffet fra forskellige synsvinkler -vurdere og sammenligne primære og sekundære troværdighed. Læg mærke til om eleven er i stand til at skelne mellem ræsonnementer på det personlige og det almene plan.	Baggrundsviden: Til definition af primære og sekundære kilder kan anvendes Larsen, Lars Bluhme & Carsten Bach Nielsen: Internet i historieundervisningen. Systime 2003. Pilersuiffik, Informationsafdelingen. Qanorooq, Sermitsiak, AG samt andre medier: Sila og Inuk (Paarisa) Kalaaleq Udenlandske nyhedsstationer fx CNN www.nanoq.gl www.kultur.gl www.mipi.gl www.emu.dk www.duda.dk www.dr.dk www.cnn.com
Under forløbet og ved præsentationen af arbejdet vurderes om eleverne kan læse og forstå statistik, og om de evner at belyse og tolke problemstillinger fra forskellige vinkler samt kan inddrage medier ved fremlæggelse. Eleverne fremlægger deres præsentationer for hinanden, og de diskuterer det hensigtsmæssige i de valgte former. Vurder om eleverne vælger en hensigtsmæssig fremlæggelsesform, og hvordan denne udnyttes.	Statistisk Årbog www.statgreen.gl Fra Informationsafdelingen, Pilersuiffik: Kriminalpræventiv orientering – idemappe. Lærer- og elevmateriale. DC 34.31. Arhus kommunale skolevæsen. 1984. Kriminalitet. Hans Hansen. Gyldendal. 2000. Kriminalitet og social kontrol. Flemming Balvig. Columbus. 1995. SSP-samarbejdet. Merete Watt Boolsen. Narkotikarådet. DC 34.31. SSP-samarbejde. Det Kriminalpræventive Råd. DC 34.31.

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	• Kriminalitet: - Lad eleverne finde oplysninger om anmeldte forbrydelser. - Bed eleverne diskutere, hvilken virkelighed der ligger bag disse tal fx stiger anmeldelsen af vold mod kvinder, såfremt samfundet anser dette for at være et problem. Desuden kan der ligge andre årsager bag ved stigninger i anmeldelser, fx erstatningspørgsmål i berigelsesforbrydelser. • Arbejd emnet ind i et mere sociologisk betonet emne fx i tværfagligt samarbejde med religion og filosofi: - Hvad er kriminalitet? - Hvorfor bliver nogle kriminelle (er det arveligt, samfundsskabt, eller er det den enkeltes eget valg at begå forbrydelser)? - Hvordan ser samfundet på kriminalitet? - Skal man straffe eller resocialisere dømte?
• i fællesskab kan gennemføre en undersøgelse af og tage stilling til aktuelle nationale og globale problemstillinger og lægge og gennemføre en plan med henblik på at give deres bidrag til diskussionen om problemernes løsning	Ud fra dagsaktuelle emner, som forekommer i medierne fx TV, radio og aviser opstiller eleverne en problemformulering samt beskriver, hvordan de vil løse denne problemstilling gennem opsøgning af baggrundsviden fx Irak-konflikten. • Gennem et tv-indslag bliver eleverne præsenteret for et delområde i denne konflikt. Ved at undersøge staten Iraks dannelse, Baath-partiet, religiøse modsætninger samt Irak-Iran krigen med stormagternes holdning til denne, får eleverne et nuanceret indblik i denne konflikt. Lad eleverne arbejde med forskellige løsninger på konflikterne, og få eleverne til at få forståelse af vanskeligheder ved løsninger i internationale konflikter. Denne fremgangsmåde kan bruges på alle konflikter. Lad fx eleverne: - I grupper eller enkeltvis arbejder eleverne med hver sin deltager i konflikten. Konflikt-deltagernes mål og baggrund beskrives. - I grupper eller enkeltvis beskriver eleverne, hvilke handlemuligheder den enkelte part i konflikten har. - Læreren fastsætter et mål, der skal nås, fx fred mellem de stridende partnere, indførelse af demokrati, eller retten til et landområde. - Der arrangeres en paneldiskussion mellem de involverede parter. Evt. som et rollespil i FN.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
• Under klasses Diskussionen/rollespillet iagttager læreren om eleverne har fået forståelse af baggrunden for konflikterne og hvilke årsager, der kan være til manglende løsning af disse konflikter – ud fra de begrænsninger og mål, som opgaven indeholdt.	Fra Informationsafdelingen Pilersuiffik: Brændpunkt Irak, en undervisningsavis fra Politiken og Gyldendal 2004. Hvem er irakerne. Martin Westerlund. Alinea 2003. Sadam Hussein og Irak. David Downing. Flachs 2004. Saddams killing fields. Iraks indre fjender. Video + bog. Gyldendal 1997.

Kultur og samfund før og nu

• kan analysere og vurdere forskellige opfattelser af grønlandsk identitet og kultur	Lad eleverne diskutere identitetsproblematikken ud fra relevante artikler og uddrag af litteratur, film, musik osv. Lad evt. eleverne repræsentere forskellige synspunkter, som de ikke nødvendigvis er deres egne. Emnet egner sig til samarbejde med sprogfag. Forslag til undervisning: • Lad eleverne i grupper skrive en kort historie om en opdigtet person ud fra lærerfremstillede rollekort om identitet som fx: østgrønlænder i Vestgrønland, dansker i Vestgrønland, vestgrønlænder i Østgrønland, Thulegrønlænder i Sydgrønland, amerikaner i Grønland osv. Eleverne fremlægger deres "historie" for klassen. Derefter diskutere klassen i plenum de problemer, historierne personer kunne have samt hvilken betydning identiteten og kulturen har for det enkelte individ.
• har forståelse af det grønlandske samfunds og den grønlandske kulturs stilling i det internationale samfund	Til læreren: begrebet kultur er et meget vidt begreb og kan bruges på mange forskellige måder. Man kan tolke i retningen af et bredt kunstbegreb, men man kan også vælge at lægge vægt på tolkningen af kultur som et bredt begreb, der dækker begreber som "betydningsystemer", dvs. et værdisystem med regler for adfærd og tilværelsestolkninger. Man kan få et indblik i disse fortolkningsmuligheder i Dolin, Jens m. f. Geografiske Verdensbilleder. Gyldendal 2003. Kan lånes på Pilersuiffik. • Lad eleverne arbejde med forskellige opfattelser af kulturbegrebet, og lad dem vise, hvordan forskellige opfattelser af begrebet kultur giver forskellige anskuelsesmåder. Området kan med fordel behandles sammen med lokale valg. Lad eleverne i grupper arbejde med moderne musikteksster og lad dem analysere dem ud fra dette: - Hvilken aldersgruppe henvender teksten sig til? - Hvordan tror du, netop denne aldersgruppe identificerer sig selv? - Hvad er kendetegnende for forskellige aldersgruppers musiksmag og dermed bagvedliggende værdier? - Find eksempler på samme musik enten i Grønland eller i tilsvarende internationalt.

Kultur og samfund før og nu

Eleverne kan fx aflevere skriftlige opgaver om denne problematik. Bemærk om eleverne – både i den skriftlige og mundtlige fremlæggelse – kan forholde sig til forskellige opfattelser af identitet og kultur.	Fra Informationsafdelingen Pilersuiffik: Bryld, Tine: Hjemmestyrets børn. Atuakkiorfik 2002 Tidsskriftet Neriusaaq Tidsskriftet Kalaaleq Mondrup, Iben: De usynlige grønlandere. Kalaallit takusaanngitsut. Atuagkat 2004 Lyng, Finn: Tango nalunnartoq/Den vanskelige tango. Fra Fællessamlingen Pilersuiffik Ujaraq innullu. KNR 1994. Video Sten og menneske. KNR 1994. Jeg er grønlander. DC 30.13. Video 1990. Oldenburg, Rie og Finn Larsen: Neri-Mad-Food. Hovedland 2000
• Eleverne fremlægger opgaven og musik til et fællesarrangement. Bemærk om eleverne kan skelne mellem det særegne for den grønlandske kultur og mere fællesorienterede træk, der gælder for flere kulturer.	Fra Informationsafdelingen Pilersuiffik: Tidsskriftet Neriusaaq Tidsskriftet Kalaaleq Fra Fællessamlingen, Pilersuiffik: Clement, Jesper M. Fl: Arkitektur med andre ord. Alinea 1999. Sten og menneske. KNR 1994. Ujaraq innullu. KNR 1994. I Aka's verden. DR 191. Video. 99.4 www.kultur.gl. En kulturportal på grønlandsk/dansk med mange indgange til det grønlandske samfund.

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• er bevidste om, hvordan forskellige samfund bevarer og viderefører deres kultur og tilpasser sig ændringer	Til læreren: Emnet kan betragtes som et kulturgeografisk emne, hvor eleverne undersøger og beskriver forskellige samfund, deres kultur og hvorledes der løbende sker ændringer i en globaliseret verden. Emnet kan behandles ved at undersøge og beskrive: - Etniske minoriteter i et område fx samerne i Norge, Sverige, Finland og Rusland. - Regioner fx alpebjergene, Sahel. - Lande. Det er ofte lettest at finde bøger til eleverne ved at arbejde ud fra regionalgeografien og landebeskrivelser. • Lad eleverne vælge et land. Lad eleverne beskrive landet med hovedvægten lagt på levevilkår og den kultur, der er karakteristisk for landet. Eleverne vælger et område ud fra nedenstående, hvor de kan beskrive samfundets kultur, og hvordan denne kultur har tilpasset sig nutiden. Forslag til overskrifter ved en beskrivelse: - Landets navn, størrelse på landet og befolkningen. - Hvor er vi? Landets beliggenhed, fx ved hjælp af længde og breddegrader, hvilken verdensdel. - Vejr, klima og plantevækst. - Befolkningen. - Byer. - Historie og kultur. - Fiskeri, landbrug og skovbrug. - Minedrift. - Industri og håndværk - Handel - Trafik. Grundlæggende viden bør gennemgås af læreren ved klassegennemgang. Punkter kan evt. udelades, idet det er vigtigt at være bevidst om, at læringsmålene nås. Undervisningsdifferentiering: Minimumskrav, der søges opnået bør være indsigt i levevilkår og landets/regionens karakteristiske kulturer. Der kan arbejdes enkeltvis eller i grupper. Andre måder at beskrive lande på kan findes i diverse leksika. Ved arbejdet er det tillige vigtigt, at inddrage elevernes sanser. Det kan ske ved dans, sang, musik. Håndværkstraditioner og madtraditioner kan inddrages. Dufte kan inddrages ved fx præsentation af krydderier fra den pågældende kultur.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
• Eleverne kan samle deres materiale i en portfolio. Har eleverne ting fra landet kan disse medbringes ved en senere fremlæggelse. Løbende under arbejdet tales med eleverne, der hjælpes og evt. vejledes i disponering af stoffet. Det er vigtigt, at lærer og elever er bevidste om indlæring af nye begreber. Læreren kan evt. undervejs i undervisningsforløbet gøre notater om den enkelte elevs arbejde så som: Forståelse af emnet, forståelse af nye begreber, evne til at samarbejde med klassekammerater, niveau for forståelse af læringsmålene. • Afslutningen af arbejdet kan ske ved en fremlæggelse for klassen. Fremlæggelse kan fx ske ved hjælp af plancher, overheadtransparenter, power point, bøger, kort, fotos, tavle etc. Ved fremlæggelsen er det tillige vigtigt, at inddrage elevernes sanser. • Ved den afsluttende evaluering skal læreren være opmærksom på, at eleven giver udtryk for viden om, hvordan et samfund kan bevare og videreføre et område inden for kulturen. Bemærk, om eleverne kan se, at en udvikling i samfundet afspejles i kunsten.	Beskrivelser af forskellige samfunds kulturer kan findes i leksika, ATLAS og i geografibøger. Der henvises ikke til bestemte atlas, idet det formodes, at skolen har en udgave i klassesæt. Geografforlaget Rugårdssvej 55 DK 5000 Odense C Tlf. 0045 63 44 16 83 Fax 63 44 16 97 go@geografforlaget.dk www.geografforlaget.dk GO 1, GO 2, GO 3, GO 4, GO 5, GO Norden m. Bøgerne findes på både dansk og grønlandsk. www.ilinniusiorfik.gl Geografforlaget I Geografi 7 side 74 – 75 findes et detaljeret forslag til gennemgang af et land. Geotoper er en ny serie geografibøger, som helt eller delvis udgives på grønlandsk. Andre bøger: Gyldendal Undervisning www.gyldendal.dk Ny geografi 1 Ny geografi 2 Ny geografi 3 Ny geografi 4 v/Jørgen Steen. Andre udgivelser fra forlaget: I DAG. Serien omfatter bøger om verdens lande med vægt på menneskers levevilkår, samfundsudvikling og kultur. GEOFAKTA. Bøgerne beskriver landenes geografi, natur, ressourcer, historie, kultur og aktuelle situation. Bøgerne kan anvendes til geografi og samfundsfag. Forlaget Alinea. www.alinea.dk Ind i Geografien grundbog A og B. v/Mogens Lerbech Jensen og Jens Peter Møller. Det ny Europa. Serien omfatter 20 bøger, der hver behandler et land i Europa. Verdensdelene. Serien omfatter 7 bøger med hver sin verdensdel. Forlaget Klematis. www.klematis.dk Forlaget har en serie bøger omhandlende et antal lande.

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• har indblik i, hvordan kunstnerisk udtryk afspejler kultur	Emnet kan med fordel anvendes i et tværfagligt samarbejde – evt. projektorienteret - med dele af fag under lokale valg, hvor der arbejdes med udtryksformer fra inuitiske kulturer og ikke-inuitiske kulturer. Eleverne arbejder gruppevis med forskellige kulturers kunstneriske udtryk, gerne i et længere tidsperspektiv. Eleverne får dermed mulighed for at se, hvordan ændrede sociale og økonomiske strukturer også ændrer det kunstneriske udtryk. • Læreren viser et eksempel på billeder fra et udvalgt land, der viser hvordan kunsten har ændret sig over tid i takt med samfundsudviklingen. Eleverne arbejder gruppevis med forskellige landes kunstneriske udtryk fx Japan, Indien, USA, Italien. Internettet er oplagt at bruge i denne sammenhæng, men også skolebiblioteket har ofte mange bøger om kunst. Eleverne skal på plancher eller i præsentationsprogrammer vise ændringer i kulturen over tid afspejlet i forskellige kunstneriske udtryk. - Hvad er specielt for hvert lands kunst? - Bliver dette ved med at være specielt (idet kunsten globaliseres, kan man ikke længere pege på et særligt træk i et lands kultur) - Hvad vil eleven selv kalde kunst? Hvorfor?
• har indblik i, hvordan forskellige samfund dækker den enkeltes og fællesskabets behov • har forståelse af samfundsmæssige begivenheder som dele af udviklingsforløb i tid og rum	Gennem gruppearbejde kan eleverne arbejde med problemstillinger og – løsninger, der ligger langt fra deres egen hverdag. Man kan lade eleverne arbejde projektorienteret. De følgende eksempler vil egne sig til denne arbejdsmetode. • Lad eleverne arbejde med vigtige livsovergange i flere kulturer: hvordan og med hvem bliver man gift? i Vestafrika, Thailand, Japan, Grønland, Pakistan? - Hvornår er man voksen? - Hvad vil det sige at være hhv. mand og kvinde i forskellige kulturer? • Eleverne arbejder med tidslinjer – fra fødsel til død - som friser til klasseværelset. Forskellige billeder/tegninger som illustrerer situationer/overgange sættes op på frisen. • Lad eleverne undersøge hvordan samfundet dækker de behov, der opstår for de enkelte mennesker, ved de forskellige livsovergange – i de forskellige kulturer. Fx ved fødsel: hospital, fødeklinik, læger, åndemanere. Tekster og evt. illustrationer påklistres tidslinjen. • Få eleverne til at debattere forhold som ”den lille historie i den store historie”: fx ” i det her hus boede mine bedsteforældre i Qullissat”. Hvorfor blev bygden nedlagt? Hvilke ændringer fandt der sted på verdensplan på energimarkedet?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
• Lad eleverne fremlægge deres arbejder og diskuter de valgte fremlæggelsesformer. Såfremt de arbejder med projektarbejdsformen, kan de fremlægge konklusionen eller øve sig i at omsætte en rapports indhold til en fremlæggelse. Bemærk om eleverne er i stand til at acceptere andre løsningsmodeller end deres egne på almene problemstillinger, som de kan genkende fra deres eget liv. • Eleverne fremlægger ”den lille historie i den store historie” og de karakteriserer, hvordan disse to forhold hænger sammen. Bemærk om eleverne er i stand til at placere væsentlige begivenheder i det rigtige tidsrum.	www.bhutan.at. Dette er en engelsksproget hjemmeside udført i forbindelse med en stor international udstilling om landet Bhutan. Kan anvendes såfremt man ønsker at beskæftige sig med kulturer, der er meget anderledes. Videoserien Afrika. Fællessamlingen, Pilersuiffik 2004. Vagn i Japan – besøg i Koyto. DR 2002. Fællessamlingen, Pilersuiffik 48.29 En verden til forskel. DC 30. 164. 5 dokumentarfilm på en DVD om fire oprindelige folk på 4 kontinenter og deres kamp for rettigheder. Fællessamlingen, Pilersuiffik Tidsskriftet Zapp-s hjemmeside: http://zapp.ms.dk www.uland.dk (menneskerettigheds-og ulandsgruppers portal i Danmark) www.drk.dk (Dansk Røde Kors hjemmeside) Materiale fra bøger med historisk indhold. www.kultur.gl, hvorfra man kan gå til andre billedbaser med historisk indhold. www.duda.dk (undervisningsportal til den danske folkeskole) Inuunemi Aqqusaartakkat/Livets milepæle. Ilinniusiorfik 2004
• Eleverne fremlægger deres projektarbejde. Herunder lægges mærke til, om eleven/eleverne har vist kendskab til en afgrænset periode i samfundsudviklingen i Grønland og i Danmark. Under hele processen gives løbende feedback.	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• har kendskab til kultur- og samfundsudviklingen i Grønland og i Danmark i perioden fra 1850 til i dag	Eleverne arbejder med den grønlandske historie i hovedtræk med henblik på at præcisere de væsentligste begivenheder. Grundet emnets omfang bør det inddrages af flere omgange. Emnet bør desuden behandles tværfagligt i perioder sammen med andre fag som fx: - Tekniske revolutioner i Grønland (sammen med fysik), fx fiskeriets ændring, telekommunikation, flyvning - Ændrede levevilkår for befolkningen (sammen med naturfag) fx ændringen i levealder belyst ud fra sygdomsbekæmpelse, ernæring, bolig osv. - Livshistorier (grønlandsk og dansk) - Musiktekster som politiske udtryk (sammen med musik, fx Sumes og Azukis tekster). - Grønlandske kunstneres gengivelse af hverdagen gennem tiderne. (Aron fra Kaneq, Aka Høegh osv.). - Lad eleverne ud fra fx billeder fra Danmark og Grønland fra ca. 1920, 30, 50, 70, og 90 sammenligne levevilkår i hhv. Danmark og Grønland. • Eleverne laver et projektarbejde om et af de foreslåede temaer. Se forslag til fremgangsmåde for projektarbejde i de foreslåede materialer.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
• Læg mærke til, om elevproduktet afspejler kendskab til og har inddraget områder fra kultur- og samfundsudvikling i Grønland og Danmark i given periode. Se bogen Projektarbejde.	Fra Fællessamlingen Pilersuiffik: Frederiksen, Thomas: Oqaluttuat Misigisallu. (Grønlandske dagbogsblade). Kalaallit Nunaanni Naqitersisarfik 1980. 46.79. Projektarbejde. Bent Mortensen. Ilinniusiorfik 2005. Gruppesæt Dækkende perioden 1954 – 63: Danielsen, Jacob: Piniartuut itsakallak inuuneq. Fangerliv I gamle dage. A hunter's Life in Olden Days. Atuakkiorfik 2002. 59.59. Dækkende perioden 1894-1938. Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu pillugit kisitsisitigut paasissutissat / Statistik om børn og unge i Grønland. DC 31.3467. I hæftet er samlet de statistiske oplysninger, der pt findes på området. Hver tabel/graf følges af en kortfattet let forståelig forklaring. De omhandlede emner er: Demografiske oplysninger, økonomi, uddannelse, sundhed, misbrug, kriminalitet samt børn og unge på døgninstitutioner. Hæftet er dobbeltsproget. Klassesæt. Gamle Danmark 1-10. Video.

Politisk organisation, lov og ret

• har kendskab til lovgrundlaget for hjemmestyret, herunder hjemmestyrets kompetence i forhold til retsvæsen og udenrigspolitik	• Ud fra en kortfattet gennemgang af hjemmestyreløven skal eleverne arbejde med hvilke rammer, der er lagt i loven og hvilke ændringer disse rammer har gennemgået under tid. Samtidig gør læreren rede for Grønlands stilling indenfor retsvæsen og udenrigspolitikken. • Grønlands hjemmestyre har et ungdomsparlament. På www.nanoq.gl har man mulighed for at se, hvordan dette arbejder. - Lad eleverne formulere lovforslag, og lad dem begrunde disse. - Eleverne skal herefter undersøge, om der kan være hjemmel for deres lovforslag i henhold til Hjemmestyreløven. (Hvilken paragraf kan elev-forslaget høre under!) - Del eleverne i grupper (fx partier). - Eleverne danner et "mini-landsting", hvor lovforslagene fremlægges med argumenter - debatteres. (På nævnte hjemmeside kan man se, hvordan en lov behandles af det lovgivende system, dvs. landstinget.)
• har forståelse af, hvorledes det grønlandske parlamentariske demokrati fungerer og har kendskab til politiske partier og interesseorganisationer og deres betydning for meningsdannelse og beslutningstagning i Grønland	Ud fra det materiale, som partierne og interesseorganisationerne stiller til rådighed, udvælges der emner, som kan belyses fra flere sider. Eleverne træner sig i at se, hvorfor partierne og interesseorganisationerne indtager forskellige holdninger. • Vælg et emne, der på forhånd har elevernes interesse, fx studiestøtte. Eleverne undersøger flg. spørgsmål: - Hvordan forholder de forskellige partier sig til emnet? - Hvilke organisationer er involveret i dette som interesseorganisation? - Argumenter for og imod emnet. Resultatet af undersøgelsen formuleres i en pjece, som uddeles til nedenstående "paneldebat". Klassen arrangerer en paneldebat, hvor eleverne præsenterer de forskellige politiske partiers holdning til det behandlede emne. Derefter debatterer klassen argumenterne for og imod.
• har kendskab til Grønlands rolle i internationalt samarbejde herunder i ICC, i Nordisk Råd og i FN	• Gennem det materiale, herunder relevante web-sider, som organisationerne stiller til rådighed, undersøger eleverne, hvilke områder der arbejdes med i de forskellige organisationer. Eleverne formulerer en problemstilling til et projekt eller vælger et emne med udgangspunkt i grønlandske forhold, som hører hjemme under disse organisationer. Fx børnearbejde: - Hvordan defineres det i ICC, Nordisk Råd og FN, hvorfor er der disse forskelle? - Lad eleverne udarbejde eksempler på børnearbejde, der set ud fra deres synspunkt enten er acceptabelt eller uacceptabelt, fx vævning af tæpper, udbringning af reklamer, barnepige efter skoletid, minearbejde osv. Hvordan defineres disse typer af arbejde i de pågældende organisationer?

Politisk organisation, lov og ret

• Under lærerens gennemgang observeres elevernes engagement og forståelse af emnet. Fx om eleverne kan relatere eller uddybe emnet i forhold til egen viden. • Eleverne fremlægger deres lovforslag. Under debatten lægges mærke til, om eleverne kan argumentere ud fra kendskabet til Hjemmestyrelsen.	www.nanoq.gl
• Læg mærke til, om eleverne har forståelse af, hvilke interesser, der bliver varetaget af hvem, og med hvilket henblik partierne og interesseorganisationerne indtager deres holdning.	De politiske partiers hjemmesider og skriftlige materiale samt medierne. www.nanoq.gl www.siumut.gl www.atassut.gl www.demokrat.gl www.ia.gl kandidatforbundet kvindepartiet www.kultur.gl Fra Fællessamlingen, Pilersuiffik: Søndergard Jensen, Jacob: Kampen om et lovforslag – politik og unges arbejde. DC 34.22. Om hvordan Folketinget laver nye love. Tilblivelsen af loven om unges fritidsarbejde. Aspekter vedr. økonomi, miljø, kultur og sociologi inddrages. Hæftet handler om demokratiets spilleregler. Klassesæt. Retsvæsenkommissionens oplysningsavis 2004.
• Eleverne diskuterer børnearbejdets negative og positive sider. Læg mærke til, om eleverne har forståelse af, hvilke emner der hører hjemme i de forskellige organisationer.	Mongoliamut pinnqualiortaasaat. KNR, 1993. video. (Fællessamlingen, Pilersuiffik 98.255) De respektive organisationers hjemmesider samt avisartikler og indslag fra fjersyn osv. www.uland.dk (menneskerettigheds- og ulandsgruppers portal i DK) www.dennis-rk.dk Olsen, Tupaarnaq Rosing: Qaannat alannguanni. Kalaallit Nunaanni naalakkarsuinkkut oqaluttuarisaanermit 1939-79. Atuagat 2002. klassesæt. Pilersuiffik, fællessamlingen, 46.79 Gynther, Bent: Vejen mod det nye Grønland. Munksgaard 1989. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen 46.79 Namminersorneruneg ukiuni 20-ni. KNR 1999, video. Pilersuiffik, Fællessamlingen 46.79 Nunaqarfivut. KNR. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen 46.79 Nunaqarfiit ullumikkut. Sisimiut TV. 1997. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen, 46.79

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• har kendskab til internationalt samarbejde på rege- ringsplan, herunder FN, Nato, EU, Europarådet og Nordisk Råd	• Del eleverne i grupper. Hver gruppe vælger en organisation, som beskrives fx: - Hvad er formålet med organisationen? - Hvem støtter organisationen økonomisk? - Hvilke lande er medlem? - Historisk baggrund? - Organisationens logo! Eleverne præsenterer organisationen for klassen ved hjælp af fx planche. • Sammensæt nye grupper, som vælger en aktuel konflikt/naturkatastrofe. Eleverne finder ud af, hvordan de forskellige organisationer er involveret i løsning af konflikten/problemet. Fremlæggelsen sker som en tv-avis eller radiomontage.
• har kendskab til internationale, statsligt uafhængige interesseorganisationer omkring menneskerettigheder, miljø mv.	• Eleverne arbejder projektorienteret med fx flg. organisationer: Amnesty International, Greenpeace eller Læger uden Grænser. Eksempel på relevante spørgsmål i forbindelse med projektopgaven: Læger uden grænser - Hvordan arbejder de, hvor arbejder de? - Hvem sørger for at de kan arbejde i et område? - Hvorfor har Læger uden Grænser trukket sig ud fra forskellige områder? Ud fra spørgsmål og debat om emnet formulerer eleverne en problemstilling, som de vil undersøge. Se bog om projektarbejde.
• kender hovedtrækkene i udviklingen af den politiske organisering fra forstandskaberne frem til Hjemmestyret	• Der udarbejdes i fællesskab en tidslinje, der strækker sig fra forstandskaberne til nutiden. - Klassen inddeles i grupper. Hver gruppe arbejder med en periode og finder oplysninger om den politiske organisering. - Læreren udvælger relevante materialer til hver gruppe/tidsperiode. - Hver gruppe forsyner tidslinjen med relevante tekster og illustrationer. - Grupperne fremlægger deres arbejde i kronologisk orden i henhold til tidslinjen, således at hovedtrækkene i udviklingen af den politiske organisering tydeligt træder frem.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
• Vær opmærksom på, om eleverne viser indsigt i de forskellige organisationers internationale arbejde/samarbejde.	Se under de respektive organisationers hjemmesider.
• Under fremlæggelsen lægges mærke til, om eleverne har opnået et bredere kendskab til en organisation.	www.menneskeret.dk. Dette er en hjemmeside med undervisningsstof produceret af Institut for Menneskerttigheder. www.redbarnet.dk. Dette er en hjemmeside med meget materiale om børn i andre lande, børnearbejde, osv. Indeholder desuden livshistorier for børn fra andre lande. Pimlott, John: Mellemøsten –konflikternes baggrund. Åløkke 1991. Klassesæt, Pilersuiffik Fællessamlingen 98.15 Høirup, Mogens og Poul Otto Mortensen: I have a Dream. Martin Luther King. Munksgaard 1995. Klassesæt Pilersuiffik, Fællessamlingen 99.4 (engelsksproget) Projektarbejde. Bent Mortensen. Ilinnusiorfik. 2005 Gilbert, Adrian: Den franske revolution DC 92.4. Flachs 1995. Klassesæt, Pilersuiffik, Fællessamlingen. Zapp – Unge i konflikt. Mellemfolkeligt Samvirke 2001. Klassesæt. Pilersuiffik, fællessamlingen 98.22. Høirup, Mogens og Poul Otto Mortensen: I have a dream. Martin Luther King. Jr. Munksgaard 1995 klassesæt, Pilersuiffik 99.4 (engelsksproget). www.danida-publikationer.dk www.SkoDa.dk
• Læg mærke til, om eleverne ud fra fremlæggelser og spørgsmål/diskussion i forbindelse hermed viser kendskab til udviklingen af den politiske organisering.	Fra Informationsafdelingen, Pilersuiffik: Grønlandernes Historie fra urtiden til 1925. Hjemmestyreloven, www.nanoq.gl

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• kender til de vigtigste verdenshistoriske begivenheder fra begyndelsen af 1900-tallet til i dag, herunder krig og internationale politiske konflikter	Indholdet i læringsmålet kan behandles som et emne eller som delemner, således at emnet tages op flere gange. Desuden kan emnet indgå i forbindelse med andre emner. Det foreslås, at emnet behandles kronologisk, således at eleverne får en indsigt i en tidsmæssig korrekt rækkefølge af begivenhederne, dette kan bl.a. ske ved udarbejdelse af en tidslinie, der hænger i klassen hele året. Tidslinjen forsynes løbende med fakta om de konkrete emner. Forslag til emner: Virkninger i Grønland. – verdenskrig i Europa. 2. Verdenskrig. Den kolde krig. Thule radaren, Korea krigen og Cuba krisen. – Østblokkens sammenbrud. Herunder Muren fald som en begyndelse til et forenet Tyskland. – Terrorhandlingen den 11. sep. i USA mod World Trade Center. Trusler i forbindelse med terrorhandlinger. Baggrunden for konflikter herunder forholdet mellem Israel og Den arabiske Verden. – Kolonier – kolonimagter. Emnet kan behandles på forskellige tidspunkter på tidslinien. Hvorfor fik magtfulde lande i Europa kolonier? – Afkolonisering. Ovenstående forslag til emner kan bearbejdes på mange forskellige måder alt efter lærerens og elevernes ønsker.
• kender hovedtrækkene i udviklingen af forskellige politiske og økonomiske organisationsformer og ideologier på verdensplan og centrale historiske begivenheder i denne udvikling	Eleverne kan ved brug af historiske kilder beskrive de forskellige samfund. I kronologisk rækkefølge kan fx følgende emner inddrages. – The British Empire. Englands magt og kolonier omkring 1900 og frem til koloniernes selvstændighed, idet der lægges vægt på styreformen. – Den russiske revolution 1917. – Den kommunistiske planøkonomi. – 1933 – 1945 Det nazistiske samfund. – 1945 2. verdenskrig slutter. Marshall-hjælp. – 1945 – 49 Verden opdeles i en kommunistisk og kapitalistisk verden. – En kapitalistisk markedsøkonomi med ”kræfternes frie spil” i forskellige grad gennemgås. – Vestlige demokratier. – Diktaturer forskellige steder i verden efter 2. verdenskrig. – 1991 Det kommunistiske Sovjetunionen bryder sammen. • Eleverne vælger et område som de vil undersøge, fx som projektarbejde. Produkterne fremlægges for klassen efterfulgt af en elevudarbejdet undersøgelse af klassekammeraternes kendskab til de fremlagte verdenshistoriske begivenheder.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
Alt efter arbejdsområder og mål for de forskellige emner gives løbende respons til eleverne. Ved fremlæggelser i årets løb lægges mærke til, om eleverne kan relatere til de historiske begivenheder i perioden fra begyndelsen af 1900-tallet til i dag samt viser kendskab til forskellige organisationsformer og ideologier. Eleverne kan arbejde med foredrag, skriftlig fremstilling i grønlandsk/dansk, film som fx "Schindler's liste" i samarbejde med dansk. Da emnet bør tages op flere gange og på mange forskellige måder, skal evalueringsformerne være afhængige af de forskellige tilgange.	1. Verdenskrig I forbindelse med dansk kan læses uddrag af Erich Marie Remarque: Intet nyt fra Vestfronten. I atlas: Grønland og verden, (hvidt atlas) side 31 er der kort over Europas stater i 1914, 1918, 1945, 1996 og 2003. 2. Verdenskrig. Se Pilersuiffiks katalog fra Fællessamlingen.
• Læreren lægger mærke til, om eleven under fremlæggelsen viser kendskab til den politiske og økonomiske udvikling inden for den udvalgte historiske begivenhed. • Eleven evaluerer tilbagemeldingen på egen undersøgelse – i samarbejde med læreren. Resultatet danner baggrund for elevens nye handleplan.	Se katalog fra Fællessamlingen, Pilersuiffik.

• **har indblik i vigtige faktorer i Grønlands økonomi, herunder Grønlands eksport og landets vigtigste handelspartnere**

Emnet kan indgå i et tværfagligt samarbejde med matematik med henblik på at fremstille forskellige former for diagrammer, som fx. Søjlediagrammer, cirkeldiagrammer m.m..

Skatter og afgifter

- Eleverne undersøger forskellige former for skat i Grønlands Statistik:
  - indkomstskat til Hjemmestyre
  - indkomstskat til kommune
  - forskellige forbrugsskatter og afgifter
  - skattegrundlag – befolkningens indtægter.
  - bloktilskud fra Danmark.

Skatteindtægter:

- Hvad bruges skatten til?
  - Eleverne undersøger fx hvad Hjemmestyret bruger sine skatteindtægter til.
  - Ligeledes kan eleverne undersøge, hvad deres hjemkommune bruger deres skatteindtægter til.

Eksport og import

Indledningsvis bør eleverne lære inddelingen i primære, sekundære og tertiære erhverv.

Primære erhverv er: fiskeri, fangst, landbrug, skovbrug, gartneri, minedrift m.m.

Sekundære erhverv er: Industri og håndværk samt kommunal forsyningsvirksomhed i form af elektricitet, fjernvarme m.m.

Tertiære erhverv er: Service erhverv så som handel, kontor, forretninger, transport, offentlige institutioner som fx sygehuse, hjemmeplejen, skoler af enhver art, kommunekontoret, tandlæger, advokater m.m.

Forholdet mellem eksport og import samt handelsbalancen.

Tydeliggør over for eleverne, at det er vigtigt, at der er balance mellem eksport og import.

- Lad eleverne undersøge, hvilke varer Grønland eksporterer.

Eksport:

- Opstil varerne i rækkefølge med angivelse af hvilken værdi, de er solgt for. Inddelingen af varegrupper kan findes i Grønlands statistik – www.statgreen.gl
- Angiv til slut den samlede eksport.

Import:

- Lav samme øvelse for importens vedkommende.
  - Angiv til slut den samlede eksport og import og find forskellen.
  - Diskuter til slut med eleverne betydningen af, at importen er større end eksporten.
- Undervejs i forløbet supplerer læreren med materialer/oplysninger om fx minedrift i minedriften i Grønland, eksport af drikkevand.

Grønlands vigtigste handelspartnere

Verdenshandel

- Med udgangspunkt i Grønlands statistik udarbejder eleverne gruppevis en oversigt over, hvilke lande Grønlands sælger – eksporterer varer til og køber – importerer varer hos. Opgaverne kan med fordel laves i samarbejde med matematik ved fremstilling af diverse diagrammer.

For at få en indtryk af, hvad der ligger bag tallene, kan eleverne med fordel arbejde med en udvalgt virksomhed, fx Royal Greenland.

Der er ikke udarbejdet litteratur omkring emnet. Men da firmaerne ofte er meget velvillige til at stille materiale til rådighed kan læreren kontakte den udvalgte virksomhed og få det nødvendige materiale stillet til rådighed, fx:

- en liste over lande, der sælges til med angivelse af værdien af salget.
- lande, hvorfra man køber nødvendige materialer til brug i virksomheden med angivelse af værdien.

Økonomi, erhverv og teknologi

- Eleverne præsenterer deres arbejder med plancher og redegør for de vigtigste faktorer indenfor skatter og afgifter.

Gennem klassedebat og elevens portfolio lægges mærke til, om eleven har fået indblik i vigtige faktorer inden for landets eksport og import.

www.statgreen.gl

Statsministeriet i Danmark udgiver hvert år en rapport om Grønlands økonomi, hvor af enkelte emner kan anvendes i undervisningen.

www.stm.dk under publikationer.

Aidt, Leif m fl.: Kalaallit Nunaat Nunalerutit. Ilinniussiorfik 2000.

Secher, Karsten: Kuulti qaortoq kuultivillu. Geus 2004.

Secher, Karsten: Det hvide guld og det ægte guld. Geus 2004.

Minedrift og miljø i Grønland. Geus 2001. Pilersuiffik 69.9. Klasesæt.

Kalaallit Nunaanni aatsitassiorneq avatangiisillu/ Poul Johansen. Nuuk: Atasitassannut ikummatissannullu Pisortaqarfik, 2001, Pilersuiffik 69.9, klasesæt.

Aidt, Leif m.fl.: Kalaallit Nunaat Nunalerutit . Ilinniussiorfik 2000.

Gultisiorfik Nalunaq. KNR 2000. Video. Pilersuiffik 69.95.

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• har indblik i teknologiudviklingens indvirkning på politiske, sociale og økonomiske strukturer	• Læringsmålet kan fx indgå i et tværfagligt samarbejde, fx fiskeriets historie og befolkningens ændrede levevilkår og selvforståelse med overgange fra fangerkultur til arbejderkultur, fx grønlandsk minedrift. Tag udgangspunkt i kryolitminen. Hvad blev det brugt til på forskellige tidspunkter? Hvorfor blev det så vigtigt i 1930'erne? Hvad er det blevet afløst af i dag? Emnet kan også belyse de - økonomiske, - sociale og - politiske strukturer • Endvidere kan læringsmålet behandles ud fra flg. emne: Opfindelser og opdagelser. - Læreren gennemgår et eksempel fra ovenstående - fx dampmaskine – med de forskellige strukturers (økonomiske, sociale og politiske) indvirkning. - Klassen brainstormer over emnet. - Herefter vælger eleverne parvis en opfindelse/opdagelse. Eleverne skal inddrage nedenstående ”opskrift” i deres arbejde. <i>Teknologiudviklingen</i> Industrialismens start i England. James Watts dampmaskine fra 1769: Derefter fortsættes med udvikling af jernbanen. - hvor startede den første jernbane? - hvornår kom den første jernbane på Kontinentet – og hvor? - Hvilken betydning fik jernbanen i England? - Hvilken betydning fik jernbanen i resten af verden? Udviklingen inden for andre transportmidler. - Hvad betød de nye transportmidler for varedistribution og varemængde? <i>Masseproduktion af varer</i> - Hvilke følger havde den større produktion af varer? <i>Økonomisk betydning</i> - Hvad betød masseproduktion for varens pris? <i>Social betydning</i> - Hvilken betydning fik industrialiseringen for befolkningens levevilkår? <i>Politiske strukturer</i> - Hvilken indvirkning fik industrialiseringen på de politiske forhold? Fremlæggelse suppleres med modeller, installationer, maskiner, forsøg og andre demonstrationsformer.
• har kendskab til forskellige nutidige økonomiske systemer og verdensøkonomien, herunder fordelingen mellem rige og fattige lande	• Lad klassen gruppevis definere og give eksempler på fattige og rige lande. Elevernes forslag sammenholdes med FN's definitioner. Derefter arbejder eleverne med forskellige fattige lande. De undersøger årsager og virkninger af fattigdom, dels på det individuelle plan og dels på det nationale plan. Gennem det meget materiale, som fx organisationer eller nettet stiller til rådighed, beskriver eleverne en hverdag for unge mennesker forskellige steder i verden, som fx Kina, Bhutan, Ghana, Peru osv. Eleverne sammenligner deres egen hverdag med deres undersøgelse. Eleverne udarbejder oplæg, hvor de inddrager de praktisk-musiske fag.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
• Eleverne udformer tidslinjer til klassen. Bemærk om eleverne er i stand til at se sammenhængen mellem produktions- og erhvervsformer i forskellige verdensdele.	Gollander, Troels: USA - og den amerikanske drøm. Gyldendal 1997. Klassesæt, Pilersuiffik 48.63 Lewington, Anna: Regnskovens indianere. Munksgaard 1993. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen , 98.7 www.danida-publikationer.dk www.uland.dk (danske menneskerettigheds-og ulandsorganisationers portal) www.dennis-rk.dk (Dansk Røde Kors hjemmeside henvendt til elever i de ældste klasser i den danske folkeskole med henblik på projektopgaver) Kalaallit Nunaat nunarsuarlu. Ilinniusiorfik 2003. Kjeldsen, Niels og Ove Pedersen: Der skal arbejdes. Gyldendal 2004. Kjeldsen, Niels og Ove Pedersen: Der skal arbejdes. Lærervejledning med aktivitetsark. Gyldendal 2004.
• Læg mærke til, om eleverne i deres oplæg udtrykker kendskab til forskellene på deres egne levevilkår og fattige landes.	go@geografforlaget.dk www.geografforlaget.dk Div. geografibøger: GO 1, GO 2, GO 3, GO 4, GO 5, GO Norden m. Bøgerne findes på både dansk og grønlandsk. www.ilinniusiorfik.gl Geotoper er en ny serie geografibøger, som helt eller delvis udgives på grønlandsk. Se katalog fra Fællessamlingen, Pilersuiffik.

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• har kendskab til vigtige stadier i udviklingen af produktions- og erhvervsformer på verdensplan fra de tidligste samfund til i dag	Eleverne kan enten arbejde med emnet i relation til andre emner med lignende indhold i læreplanen, som fx under ”kultur og samfund før og nu”: har forståelse af samfundsmæssige begivenheder som dele af udviklingsforløb i tid og rum eller under ”økonomi, erhverv og teknologi”: har indblik i teknologiu udviklingens indvirkning på politiske, sociale og økonomiske strukturer. • Eleverne arbejder med tidslinjer og forskellige geografiske områder, hvor de vigtigste stadier i produktionsformerne markeres. Del eleverne i grupper. Hver gruppe vælger et område/land, hvor der er fokus på udviklingen af produktions- og erhvervsformerne. Læreren gennemgår de vigtigste stadier i udvikling af et samfund, fx: - Samler- og jægersamfund - Svedjebrug - Landbrugssamfundet – selvforsynings- og markedsorienteret samfund. - Håndværk - Industrisamfundet - Højteknologisamfundet Eleverne præsenterer tidslinjen for klassen – med uddybende kommentarer.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
• Ved præsentationen skal eleverne vise, at de kan inddrage et områdes/lands produktion og erhverv i en udviklingssammenhæng.	Fra Informationsafdelingen, Pilersuiffik: Geografi, fag og undervisning. Geograf Forlaget. 1999. Se katalog fra Fællessamlingen, Pilersuiffik. http://booking.p-center.gl/bookingweb

Verden omkring	
• kender og kan orientere sig med sikkerhed på verdenskortet	Brug af kort og atlas bør være en del af alle emner – og er en naturlig videreførelse af læringsmålet fra mellemtrinnet. Eleverne skal trænes i at finde de områder, de beskæftiger sig med på atlas, på globus, på webbaserede kort o.l. • Test med blindkort: Lad eleverne gruppevis udarbejde opgaver til hinanden, som testes på blindkort. • ”Opvarmingsøvelse”: Land-by-leg (et land med F, en by med F osv.) udvidet med blindkort, dvs. at landet og byen skal placeres på et blindkort.
• har forståelse af økonomi- og erhvervsudviklingens indflydelse på bosætningen i det 20. -21. årh. i Grønland	• Eleverne arbejder med kort fra forskellige tidspunkter og noterer ændringer. (Hvilke bygder/byer er nedlagt og hvilke er opstået). På klassen opstilles forskellige hypoteser om årsagerne til ændringerne. Eleverne deles i grupper og hver gruppe behandler en region: - find relevant litteratur og materialer - hypoteserne undersøges - hver gruppe diskuterer og opstiller forklaringer på ændringerne. - Resultaterne fremlægges i plenum og sammenholdes. • Gennem oplysninger fra Grønlands statistik beskriver eleverne tendenser i bosættelsesmønstret: hvilke byer vokser i dag, og hvilke har faldende befolkningstal. • Ved henvendelse til Teknisk Forvaltning eller Grønlands Nationalmuseum og Arkiv (www.natmus.gl) kan man få en fortegnelse over tidligere nedlagte bygder i et givet område. Lad eleverne undersøge, hvad begrundelsen for at nedlægge den enkelte bygd var. • Lad eleverne undersøge udbygningen af fiskeindustrien i 70'erne, og hvordan denne udbygning påvirkede byerne. • Befolkningstal fra Grønlands statistik (www.statgreen.gl) fra udvalgte byer i Grønland undersøges (mænd, kvinder, aldersfordeling, til - og afvandring). Disse tal sammenholdes med erhvervs- og uddannelsesmuligheder i den pågældende by samt muligheden for at få bolig.
• har kendskab til udviklingen i bosætningsmønstre og forudsætninger herfor i forskellige typer samfund forskellige steder i verden i det 20.-21. århundrede, herunder fremkomsten af de store bysamfund	• Lad eleverne udvælge en nutidig storby i den vestlige verden og en i et uland. - Byens historie beskrives gennem kortlæsning og relevant litteratur. - Hvilke årsager er der til byernes udvikling, fx erhvervsændringer, transportmuligheder, immigration/emigration, katastrofer. - Grupperne fremlægger deres resultater som power point-præsentationer eller plancher. - På klassen diskuteres ud fra fremlæggelserne generelle forklaringer på sammenhænge mellem bosætning og samfundsudvikling i forskellige dele af verden.

Verden omkring	
Til nogle af emnerne i kultur- og samfundsfag vil det være naturligt at gennemføre minitests med blindkort. Til andre emner kan man bemærke, om eleverne anvender atlas og andet kortmateriale med omtanke og forståelse af kortets informationer.	Atlas. Kalaallit Nunaat Nunarsuarlu. Ilinniusiorfik. 2003 – med tilhørende aktivitetshæfter. Div. kopimapper med blindkort. Til brug for test med kort: www.geograholympics.com
• Bemærk, om eleverne er i stand til at forbinde de historiske oplysninger fx G-50 og G-60 med de oplysninger, de får fra kortmaterialet. • Læg mærke til, om eleverne er i stand til at opstille realistiske hypoteser og forklaringer – samt har et overblik over erhvervsudviklingen.	Atlas. Kalaallit Nunaat Nunarsuarlu. Ilinniusiorfik 2003. Bentzon, Ditte: Fra fanger til arbejder, DC 46.79. Aschehoug 1985. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen. Kalaallit Nunaat - nuna alutornartoq. DC 46.7. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen. Andala aamma Sofianguaq DC 46.74. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen Kiserliornerup kingorna/Efter ensomheden 30.17267. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen. www.natmus.gl www.statgreen.gl
• Lad eleverne fremlægge deres arbejder fx gennem brug af power point-præsentation (med tekst, illustrationer og grafer). • Bemærk, om eleverne demonstrerer forståelse af årsags-sammenhæng mellem bosætning og samfundsudvikling i forskellige steder i verden.	Fra Fællessamlingen, Pilersuiffik: Tidsskriftet Zapp Vedrørende enkelte historiske perioder og geografiske lokaliteter: se Fællessamlingens katalog dc-nr. 30-36, 40-49 og 91-98. Booking online: http://booking.p-center.gl/bookingweb Aktivitetshæfte 2 – Geografi og samfund, Ilinniusiorfik 2004.

Læringsmål	Forslag til undervisningen
• har indblik i hvordan forskellige erhvervs- og produktionsformer, kulturer og livsformer påvirker naturmiljøet forskelligt både nationalt og globalt	Emnet kan med fordel behandles sammen med andre emner med lignende indhold, se under økonomi, erhverv og teknologi og samfundsfag i anvendelse. Endvidere kan emnet samlæses med naturfag. • Lad eleverne finde små områder, hvor der er en meget tæt forbindelse mellem livsform og naturmiljø, fx Bhutan, Amazonindianerne, polynesiske fiskere, grønlandske fangere. - beskriv erhvervslivet og produktionsform - hvilke faktorer spiller en rolle for det omgivende miljø - hvilke konsekvenser har erhvervs- og produktionsformerne for både nærmiljøet og det globale miljø. Efter disse eksempler beskæftiger eleverne sig med livsformer, der ligger længere væk fra det oprindelige miljø, fx storbymiljø. Hvordan udnyttes naturen i en storby – og hvilke tilbud kan en storby give mennesker i stedet for.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
Emnet egner sig til projektarbejdsformen. • Bemærk, om eleverne kan skelne mellem menneskeskabte og naturskabte påvirkninger af miljøet.	Kussuaq Amazonas, DC 48.88. Lydbånd. Pilersuiffik Tulugaq. DC 58.27. Video, Fællessamlingen. Pilersuiffik De 10 programmer, der er dobbeltsprogede, handler om følgende arter: Havpattedyrene: Hvidhval, Narhval, Isbjørn, Hvalros. Fuglene: Lomvie, Edderfugl, Havterne. Krabber og fisk: Krabber, Hellefisk og Torsk. Hvert program er tredelt, således at der indledes med faktafilm om artens status i Grønland, dernæst følger interview med biolog om arten, og til slut følger interview med forvalter om lovgivning og forvaltning om arten. www.danida-publikationer.dk www.duda.dk www.uland.dk www.demis-rk.dk

Læreplan for Samfundsfag

*****

C: Appendiks

Appendiks C1 - Litteratur vedrørende Grønlands historie

Gad, Finn: "Grønlands Historie" - Bind 1-2-3

Nyt Nordisk Forlag, 1969.

En god og meget detaljeret gennemgang af Grønlands historie.

Gad, Finn: "Grønland".

Politikens Danmarkshistorie.

Politikens Forlag, 1984.

En lettere tilgængelig og overskuelig grønlandshistorie.

Lidegård, Mads: "Grønlands Historie". Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1991.

En let læst og overskuelig fremstilling af Grønlands historie.

Birket-Smith, Kaj: "Eskimoerne".

Rhodos, MCHLXL.

Et samlet værk om eskimoer i hele det arktiske område.

Petersen, H.C.: "Den store Kajakbog". Atuakkiorfik 1997.

En bog om den materielle kultur i Thulekulturen. Giver indblik i den stadige tilpasning til forholdene, som har fundet sted i redskabskulturen, og dermed i, at den gamle grønlandske kultur ikke var statisk, men i stadig udvikling.

Krogh J., Knud: "Erik den Rødes Grønland". Nationalmuseets Forlag, 1982.

Bogen giver et samlet overblik over nordboernes historie i Grønland.

Holm, Gustav: "Konebådsekspeditionen". Rhodos, 1972.

En god indføring i østgrønlændernes materielle og åndelige kultur på tidspunktet for ekspeditionen.

Frederiksen, Kurt L.: "Kongen af Thule"

Rhodos, 1995.

Et samlet værk om "Grønlands søn", Knud Rasmussen, og om Inughuits historie, efter deres "opdagelse".

Wilhjelm, Henrik: "De store opdragere - Grønlands Seminarier i det 19. århundrede".

Det Grønlandske Selskab, 1997.

Wilhjelm, Henrik: "Af tilbøielighed er jeg grønlandsk.

Om Samuel Kleinschmidts liv og værk".

Det Grønlandske Selskab, 2001.

Bøgerne giver en forståelse af tiden, hvor der skete store ændring i Grønland med indførelsen af forstanderskaberne og uddannelsen af de mennesker, som kom til at præge og påvirke grønlændere i generationer herefter.

Sørensen Kjær, A.: "Danmark - Grønland i det 20. århundrede - en historisk oversigt". Nyt Nordisk Forlag, 1983.

En meget saglig skildring af Grønlands historie i det 20. århundrede.

SILA - Center for Grønlandsforskning, hjemmeside:

www.sila.dk

Hjemmesiden omhandler forskning i grønlandsk kulturhistorie fra de tidligste tilder. Den indeholder desuden en række nyttige links til andre sider om emnet.

Nunatta Katersugaasiva's hjemmeside:

www.natmus.gl

